

I

«Ser o no ser: aquest és el problema...»

SER

Ser, el que es diu ser, sóc català. D'això n'estic segur: sóc català. Ja de ben petit, a casa, els pares i els avis em deien «Tu ets català, nosaltres som catalans». M'ho deien en veu baixa, a casa, no al carrer. Al carrer, mai. Això al carrer no es podia dir... I m'ho deien en català. El català era la llengua que parlàvem a casa, amb els pares i la resta de la família. Bé, a casa només parlàvem castellà amb la «Yoya». Isidora Aranda Parrado, la minyona. Era andalusa de Casariche, un poblet blanc de la província de Sevilla, a set quilòmetres d'Estepa. Va arribar a casa dels meus pares quan jo tenia sis mesos i s'hi va estar trenta-tres anys. Jo no sabia dir Isidora. El nom

d'Isidora era massa difícil quan vaig aprendre a parlar i li vaig dir «Yoya». Les meves germanes van seguir amb el costum i amb els anys tothom li deia «Yoya». Els últims anys de la seva vida, un cop vídua, vivia un mes a casa de la seva filla, la Dolores, un mes a casa del seu fill, el Quico, i un mes a casa dels meus pares, tots residents a Vilanova i la Geltrú. Va morir l'any 1994 amb vuitanta-dos anys. A data d'avui, el 2013, a casa dels pares encara hi ha l'habitació de la Yoya, de la nostra Yoya, estimadíssima Yoya. Amb la Yoya, jo vaig aprendre a parlar el castellà. Amb accent català. I puc imitar el seu accent andalús a la perfecció! Amb el seu nét, el Manel, som amics des de sempre. Recordo que amb ell, de petits, sempre havíem parlat en castellà. No recordo quan va ser que vam passar de parlar el castellà al català... No ens en vam adonar. Però devia ser amb naturalitat. Per això no ho recordo. Amb els amics catalans, a l'escola, també parlàvem català, i amb les seves famílies. Amb els altres nens, els castellans, parlàvem castellà. No tots els nens amb qui parlàvem castellà ho eren. Molts eren andalusos, algun gallec, murcians, extremenys... però com que parlaven castellà, dèiem que eren castellans. Aquells anys, els anys seixanta i principis dels setanta, a l'escola ens ensenyaven en castellà. Els frares eren franciscans, tots catalans. De València a Lleida i de Girona a Alacant. Això que actualment

anomenem els Països Catalans. En aquells anys no existien els Països Catalans. Amb aquest nom no sortien al mapa d'Espanya i per tant no existien. Actualment sí que existeixen, però només als mapes que s'editen al Principat de Catalunya. I als mapes del temps de TV3. En alguns mapes, al llibre d'història, hi sortien noms com ara Reino de Aragón, Reino de Valencia, Reino de Mallorca... Això volia dir que havien existit feia molts anys, perquè als anys seixanta no hi havia un rei a Espanya (hi havia un Franco), però aquells «reinos» ja no existien perquè ara ja érem tots espanyols: *Españoles de España. De la España, Una, Grande y Libre*. Als anys seixanta del segle passat, amb els meus ulls de nen, tenia la impressió, però, que nosaltres els catalans érem uns espanyols una mica especials, una mica secrets, una mica clandestins. En començar l'escola i conèixer nous companys de classe, tinc el fresc record de començar a parlar en castellà sempre. Però hi havia una misteriosa intuïció natural que ens feia detectar que amb aquell company o amb aquell altre podies parlar en català. Era natural, sense problemes, parlaves català o castellà segons l'interlocutor que tenies al davant. No teníem cap prejudici. Ho intuïes i parlaves en una llengua o l'altra. Com qui té una caixa d'eines i usa una clau o una altra en funció del caragol que cal enroscar. Encara que la majoria d'alumnes dels franciscans, Escola

Sant Bonaventura de Vilanova i la Geltrú, eren nascuts a Catalunya, n'hi havia molts que eren de pares castellanoparlants. Però això no suposava ni problemes d'adaptació, ni d'aprenentatge, ni de discriminació dels uns envers els altres. Com s'ho feien aquells frares franciscans per aconseguir aquell equilibri entre dues cultures, dues llengües i, per tant, dues maneres de veure i comprendre el món? Molt senzill: integrant. La paraula màgica. Allò que l'Espanya castissa i rànica no ens accepta en l'actualitat ja ho practicaven els *fraticelli de Can Sandàlia* sense haver-ho planificat. Als frares franciscans, entre el 1300 i el 1500, se'ls anomenava així, *fraticelli*, els frarets. Això de *Can Sandàlia* ho dèiem nosaltres perquè els frares calçaven sandàlies estiu i hivern, fes el fred que fes. I la integració la practicaven per pura intuïció. I amb intel·ligència. Crec que devien pensar que si aquells nens castellanoparlants havien de tenir les mateixes oportunitats que els catalanoparlants, calia ensenyar-los el català. I així ho van fer. Recordo amb un somriure l'alegria dels meus companys castellanoparlants quan, en l'assignatura de català, treien notes iguals i fins i tot superiors a les nostres, les dels catalanoparlants. El senyor Joan Rius Vila, el professor de català que en els últims anys del franquisme ens descobria els secrets de la nostra llengua, usava la motivació com a eina per incentivar la integració d'aquells nens castellano-

parlants. Amb paciència, respecte, sense tabús i amb naturalitat. Avui, quan ens trobem amb aquests companys, parlem el català correntment. Com si fos la cosa més normal del món. I és que per a nosaltres ho és. Aquells companys d'escola amb qui vaig créixer, fos quin fos el seu origen i la seva llengua, parlen, també, el català, perquè, també, són catalans i el català també és la seva llengua.

SER I ESTAR

Sóc català. Som catalans. Però l'estat del qual formem part és l'Estado Español. Per tant hem d'afirmar que *som* catalans però *estem* espanyols. Ho posa al meu DNI: España. *Estem* espanyols com qui està constipat, com qui està engripat, com qui està empenyat, com qui està fart, com qui està pagant, com qui n'està fart d'estar pagant... Caldria remarcar que *estar* indica una temporalitat. I es demostra perquè al DNI també hi ha una data de caducitat... Si nosaltres diem que *som* catalans però *estem* espanyols i els espanyols ens diuen que *som* espanyols i que ens hem de *sentir* espanyols perquè l'estat és Espanya, que aquesta Espanya és la pàtria de tots i que només hi ha una sola nació que és Espanya... és que alguna cosa falla. És o no és?

QUÈ ÉS «SER CATALÀ»?

Fa uns anys la Montsant, la meva parella i mare dels nostres fills, em va regalar el kit del Projecte Genoma de National Geographic. Es tracta d'un projecte d'àmbit mundial que pretén fer el mapa genètic de tota la humanitat a partir de mostres genètiques aportades voluntàriament per milers d'individus, comparant-les amb mostres fòssils per aconseguir esbrinar el nostre origen i el nostre recorregut a través dels continents al llarg de milers d'anys. Jo només sóc un aficionat en el tema de l'evolució humana, però si ho hagués de resumir diria que això ho aconseguen al laboratori mitjançant la comparació dels gens que es troben en cadascun de nosaltres, seguint uns marcadors genètics d'alta mutabilitat que es poden identificar a través del temps. Que em perdonin els genetistes si no ho he explicat prou bé. En el kit en qüestió hi ha tota una sèrie d'explicacions a seguir per fer l'experiment i per accedir a la informació, que és del tot confidencial. Tal com fan a les sèries televisives com *C.S.I.*, cal procedir a fer un raspat bucal amb un palet amb cotó a l'extrem que ja va inclòs al kit, juntament amb d'altres accessoris. Després es fica la mostra en un tub esterilitzat i tot plegat s'envia als laboratoris indicats a les instruccions. Això ho fan als Estats Units. En poques setmanes vaig entrar a la pàgina

web del projecte i mitjançant un codi numèric vaig accedir a la informació aconseguida un cop analitzat el meu codi genètic. Només és permès l'accés a la informació d'un mateix, que, per descomptat, és completament confidencial. Fascinant. Els meus marcadors genètics em van proporcionar l'oportunitat de fer un viatge en el temps de fins a 50.000 anys enrere! 50.000 anys és una xifra difícil d'abastar... Tan inabastable com el recorregut que els meus gens van haver de fer per arribar on sóc. Jo, que estic segur de ser català, puc afirmar, científicament, que fa 50.000 anys els meus gens es trobaven al continent mare de la humanitat: l'Àfrica. Els meus gens... i els de tota la humanitat actual. Els nostres gens, fa 50.000 anys, eren africans. Males notícies per als defensors de posicionaments racistes. Cop terrible per a Josep Anglada i tots els militants de Plataforma per Catalunya: la ciència diu que fa 50.000 anys tota la humanitat, tots els membres de l'espècie *Homo sapiens*, érem africans... i segurament érem negres! La ciència afirma que és molt probable que fa uns 200.000 anys, a l'Àfrica, sorgís l'*Homo sapiens*. Es creu que només són un petit grup d'uns 500 individus que han evolucionat de l'*Homo ergaster* (en llatí, «l'home viatger»). Molts anys abans (fa probablement un milió i mig d'anys) un grup d'aquests *Homo ergaster* ja havien emprès un viatge que els portaria cap a l'Àsia i cap a Europa. A Eu-

ropa, molt probablement, l'*Homo ergaster* evolucionarà cap a noves espècies. Primer, cap a l'*Homo antecessor*, més tard, cap a l'*Homo heidelbergensis* i l'*Homo neanderthalensis*, l'una evolucionada de l'altra... De fet, els veritables europeus serien aquests homes del Neandertal, però malauradament no els ho podrem fer saber perquè es van extingir fa milers d'anys. Al voltant de 25.000 anys. Tornem al Projecte Genoma. En aquest recorregut genètic meu (i de tots nosaltres!) a través del temps i els territoris, vaig poder comprovar que fa uns 40.000 anys els meus ancestres són a l'Orient Mitjà, a Terra Santa, i allà s'hi establiran. Per tant, comparteixo els meus gens, compartim els nostres gens, amb els jueus i els musulmans (segona mala notícia per als racistes!). D'altres continuaran viatjant fins a les actuals exrepúbliques soviètiques tals com Uzbekistan o Azerbaidjan... Més tard els meus gens s'estableixen a l'actual Europa de l'Est. Després, cap a la resta del continent, i finalment els meus, els nostres, gens arriben al que en l'actualitat anomenem Catalunya, Països Catalans.

Els nostres gens, amb els segles, continuaran el seu viatge cap a Amèrica. Allà es mesclaran amb els nostres gens que van fer el camí invers des de l'Àfrica cap a l'Àsia i Oceania i després cap a Amèrica, probablement per l'estret de Bering o travessant el Pacífic des d'Oceania, fa uns 15.000 anys... Tota

aquesta aventura, defensada científicament, ens porta a conclusions sorprenents. Entre aquestes n'hi ha una d'especial: tots, tothom, tota la humanitat, estem emparentats. Evolutivament formem part d'una mateixa espècie. Encara que hi hagi diferències morfològiques entre diferents grups humans, resultat de l'adaptació al medi, tots som *Homo sapiens*. D'aquell petit grup de 500 individus n'han sorgit els més de 7.000.000.000 (set mil milions!) que avui poblen tota la Terra! Recapitem: què és ser català? Ja veieu que no són els gens els que ens fan ser catalans... Som una barreja de gens. Som una barreja de gent! Per aquest trosset de terra, aquesta franja banyada per la Mediterrània, hi ha passat tothom: segurament l'*Homo ergaster*, l'*Homo antecessor*, l'*Homo heidelbergensis*, l'*Homo neanderthalensis* i l'*Homo sapiens*: nosaltres. I en diferents tongades creem civilitzacions, cultures, pobles, nacions i continuem anant i venint en diferents onades migratòries; ibers, fenicis, grecs, romans, visigots, musulmans, jueus, gitanos (el gran poble nòmada d'Europa, originari de l'Índia!), francesos, castellans... I tothom que hi ha vingut s'hi ha quedat. S'hi està bé, aquí. No som catalans pels gens. Per tant, tampoc ens fan ser catalans els cognoms que portem cadascun de nosaltres. Conec gent que porten cognoms «catalans de tota la vida» que diuen que se senten profundament espanyols. De la mateixa manera, tots coneixem Lòpez, Gòmez o Alonso

que se senten profundament catalans... I Vidal o Martínez que diuen que se senten tan catalans com espanyols. Meitat i meitat.

Tampoc no som catalans pels nostres orígens. Coneixem gent arribats fa poc temps del Marroc, de l'Argentina o del Japó que diuen que són catalans. I també conec gent que van marxar fa anys a França i que diuen que ells ja no són catalans, que són francesos... Per tant, quan diem que som catalans, a què ens volem referir? Un dia, en un viatge a Kènia amb la Compagnie Dram Bakus, havíem actuat a Nairobi amb l'espectacle *Operation Fu* i, sopant, vaig preguntar a una de les persones que ens havien acollit al centre cultural el significat de la paraula *kenià*. Jo m'esperava una resposta exòtica com ara «els guerrers de la falda del volcà» o alguna definició semblant. La seva resposta, per senzilla, per òbvia, em va obrir els ulls: «*Kenià* vol dir “la gent de Kènia”. Vol dir “nosaltres, el poble, la nació”... És la nostra manera de dir: “som les persones de Kènia”». Aplicant la mateixa lògica, ser català és la nostra manera de dir «nosaltres, el poble, la nació, les persones, la gent de Catalunya». Senzill. Una vegada preguntaven a diferents escriptors catalans per què escrivien en català. Alguns deien que ho feien perquè el català havia estat la llengua culta durant tal i tal segle. D'altres deien que calia escriure en català per poder arribar a tota la gent que tenia

el català com a llengua mare. Alguns deien que era una manera de protegir el català de la seva desaparició. Uns van dir que la llengua catalana, amb totes les seves variants, s'havia de difondre per garantir-ne la riquesa. Algú va dir que la història de Catalunya mereixia que la llengua catalana fos difosa perquè el món la conegués... En preguntar-ho a Joan Fuster, aquest va respondre, com no podia ser d'una altra manera: «Escriu en català perquè em dóna la gana». Senzill. Doncs bé. Crec que podríem afirmar, en honor del dret a la llibertat de l'ésser humà, que és català qui li dóna la gana. I això significa que quan algú escull ser català, ho fa per voluntat de ser allò que vol ser, per sentiments, per necessitat i, fins i tot, per interessos, però sobretot ho fa també perquè ho escull, perquè és la seva elecció. Ho fa per llibertat. Ho fa per la voluntat de pertànyer a un col·lectiu que sempre ha volgut ser lliure. Ser català no és patrimoni de ningú en exclusiva però és una elecció individual i lliure de qui es vol comprometre amb un col·lectiu. Els catalans ens sabem compromesos amb els nostres conciutadans. Sabem des de sempre que, sigui quina sigui la política que se'ns ha aplicat, sigui quin sigui el règim a què hem estat sotmesos, principalment per Espanya i França, estem compromesos amb els nostres conciutadans per obtenir la llibertat.

És sabut. És així. És per això que cap règim ha

pogut acabar amb la nostra identitat, amb la nostra manera de fer i de veure el món, amb el nostre tarannà. I això sempre ha anat lligat amb un fet diferencial: la nostra llengua. Cert. Com també és cert que és el nostre tarannà el que ha sumat i multiplicat voluntats a l'hora de decidir-se a ser catalans per part de tots aquells que van venir de fora.

EXERCIR

«Català és qui viu i treballa a Catalunya», diuen. Per mi aquest eslògan té alguna insuficiència. Crec que en tot cas és incomplet. Hi ha gent que no viuen ni treballen a Catalunya i se senten profundament catalans. Jo mateix vaig viure i treballar a França durant onze anys i em vaig sentir sempre català. Perfectament integrat a França, però el meu sentiment era de pertinença al poble català. M'*estava* a França però jo *era* català. I conec gent que fa més de quaranta anys que viuen i treballen a Catalunya i no se senten catalans. Jo els entenc... Però de la mateixa manera que quan jo vivia a França cotitzava a França, pagava els meus impostos a França i era administrat per França, jo respectava el país que m'havia acceptat com a immigrant. I vaig integrar-me a la seva cultura, vaig aprendre la llengua, els costums i el tarannà de la gent que m'acollia. Em vaig integrar. I no vaig

renunciar mai a ser i sentir-me català. Vaig prendre, però, la decisió lliure de ser, TAMBÉ, francès. D'exercir el meu dret a ser ciutadà francès. Per explicar-ho millor: *ser* català i *exercir* de francès. Crec que és molt important incidir en aquest factor d'integració. No cal renunciar a SER o SENTIR-SE espanyol, castellà, andalús, romanès, musulmà, xinès o equatorià per poder ser català! Recordem que *ser* català és una *voluntat de ser*. Jo sóc català perquè visc, treballo, participo, gaudeixo, col·laboro i cotitzo a Catalunya. I això vol dir que he decidit respectar-la. La gent, la terra, el medi, les tradicions, la cultura, la llengua, la història, les institucions... tot el que conforma Catalunya és el meu àmbit i per això em defineixo com a català. Però, sobretot, em defineixo com a català perquè estimo Catalunya. No és la millor pàtria del món però tampoc no és la pitjor. És la meua. És la nostra nació. I l'estimo i la respecto. I això no va contra ningú. I nosaltres, la gent de Catalunya, els que ens anomenem catalans, tenim molt clara una cosa: *Catalunya no és Espanya*. No és el mateix. És diferent. Ja hi tornem a ser. Tornem al SER o NO SER. I tornem a l'ESTAR o NO ESTAR. Catalunya no ÉS Espanya! Però Espanya ESTÀ aquí! L'oligarquia espanyola, el poder espanyol en mans d'uns quants, va venir fa tres-cents anys i, amb la desfeta del 1714, va imposar-se als catalans. I va venir per quedar-s'hi i sotmetre'ns. Ja hi havia hagut con-

flictos anteriors, que van començar amb les pugnes per la successió del rei Martí l'Humà, i més tard amb la Guerra dels Segadors, quan l'exèrcit castellà s'estableix a Catalunya i comet abusos arreu...

ESPANYA ESTÀ AQUÍ..., «AQUEST ÉS EL PROBLEMA»

Voldria aclarir dos conceptes que utilitzo sovint i que poden confondre fàcilment el lector. Són els conceptes *Espanya* i *espanyols*. Quan en aquest assaig parlo d'Espanya i d'espanyols voldria aclarir que no em refereixo mai als ciutadans sinó al poder espanyol, al poder d'Espanya, als seus governs i sobretot a l'oligarquia espanyola. Miraré d'especificar-ho al llarg d'aquest conjunt de reflexions. Espanya està aquí. Sí. Els llibres d'història ho han explicat del dret i del revés. El 1714 cau Barcelona i després de la desfeta arriba la imposició del Decreto de Nueva Planta i, amb ell, la desaparició/abolició/dissolució dels furs, les Constitucions, les corts i totes les institucions catalanes, després de segles d'existència. Els drets dels ciutadans catalans es veuen greument minvats i la llengua catalana és restringida a la intimitat de les llars. Per ampliar coneixements i omplir-se de raons en contra d'aquells que neguen sistemàticament les agressions històriques d'Espanya contra Catalunya, paga la pena lle-

gir-se el Decreto de Nueva Planta. Trobareu arguments suficients per plantar cara a la mentida dels que afirmen que Catalunya no ha estat mai una nació i que mai va ser un estat independent. El Decreto de Nueva Planta justament aboleix totes les eines d'estat de què gaudia Catalunya fins al segle XVIII; per tant, el mateix Decreto de Nueva Planta és la prova irrefutable que demostra que Catalunya era un estat independent, compartís o no compartís reis amb altres regnes. És la prova que aporta Espanya mateix.